

Kitâbiyat Book Reviews

Kitâbşinâsî-yi Âsâr-ı Fârsî-yi Çâp Şode der Şibh-i Kârre (Hind, Pâkistân, Benglâdeş) ez 1160-1386 hş./1195-1428 h./1781-2007 m. (A Bibliography of Persian Printed Works in Subcontinent from 1781 up to 2007)

Ârif Nevşâhî

Tahran: Mîrâs-ı Mektûb, 1391 hş./2012, 4 cilt.

Hint Alt Kıtası'nda 18. yüzyılın sonlarından itibaren 19. yüzyılda çok sayıda Farsça kitap yayımlanmıştır. Delhi, Kanpûr, Leknev, Agra ve Lahor gibi şehirlerde eski teknolojiyle sınırlı sayıda neşredilen bu eserleri, bugün kitapçılarda bulup satın almak neredeyse imkânsızdır. Umumî ve şahsî kütüphanelerde rastlanabilen bu Farsça eserler, oldukça nâdir olduğundan, yazma eserler gibi değerlidir. Hint Alt Kıtası'nın tarih ve kültürü, dolayısıyla İslâm medeniyetinin bu bölgede ortaya çıkan ürünleri hakkında yapılacak çalışmalar için büyük öneme sahip olan bu matbu eserlerden haberdar olup ulaşabilme konusunda araştırmacıların en büyük yardımcısı kataloglardır. Bu ihtiyacı hissedenden Pakistanlı ilim adamı Prof. Dr. Ârif Nevşâhî'nin uzun yıllar süren bir çalışmadan sonra ilim dünyasına armağan ettiği "Hint Alt Kıtası'nda Basılan Farsça Eserlerin Bibliyografyası" şeklinde tercüme edebileceğimiz bu eseri, kendi alanında büyük bir boşluğu doldurmuştur.¹

1 Nevşâhî'den önce Ahmed Han, matbaanın girişinden 1980 yılına kadar Hint-Pakistan Alt Kıtası'nda yayımlanmış Arapça eserlerin katalogunu neşretmiştir: *Mu'cemül-matbûâtî'l-Arabiyye fi şibhi'l-kârreti'l-Hindiyye el-Pâkistâniyye münzû duhûlî'l-matbaa ileyhâ hattâ âm 1980 h.* (Riyad: Mektebetü'l-Melik Fehd el-Vataniyye, 2000).

Kâdiriyye tarikatının Pakistan'daki önemli bir kolu durumundaki Nevşâhî ailesi² mensuplarından olan ve halen Government Gordon College adlı üniversitenin (Rawalpindi, Pakistan) Fars dili ve edebiyatı bölüm başkanı olarak görev yapan Ârif Nevşâhî, daha önce de Pakistan kütüphanelerindeki yazma ve matbu eserler hakkında çok sayıda katalog ve bibliyografya hazırlamıştır. Ayrıca aralarında Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin hayatı ve menkıbelerini ihtiva eden ve Abdülvehhâb Hemedânî tarafından kaleme alınan *Sevâkıbü'l-menâkıb-ı Evliyâullâh*'ın (Tahran: Mîrâs-ı Mektûb, 1390 hş./2011) da bulunduğu birçok Farsça eserin tahkikli neşirlerini yapmış olan Nevşâhî,³ yazma eserler ile meşgul olurken yaşadığı tecrübeleri ve karşılaştığı bazı ilginç olayları kaleme aldığı *Siyah ber Sefid* (Tahran: Mîrâs-ı Mektûb, 1390 hş./2011) isimli hâtıratında Türkiye'de ve TDV İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) Kütüphanesi'nde yaptığı çalışmalarından da söz eder.

Kitâbşinâsî-yi Âsâr-ı Fârsî-yi Çâp Şode der Şibh-i Kârre (Hind, Pâkistân, Benglâdeş), sadece bir Farsça matbu eserler bibliyografyası değil, aynı zamanda bir tanıtımlı katalog niteliği taşımaktadır. Nevşâhî bu katalogda, 1781-2007 yılları arasında Hint Alt Kıtası'nda, yani Pakistan, Hindistan ve Bengladeş'te Farsça olarak basılmış, çoğu nâdir taş baskı (litograf) niteliğindeki 10.589 eserin (aynı eserlerin farklı baskılarıyla birlikte 20.628) bibliyografik künyesini (eserin adı, yazarı, baskı yeri ve yılı) kaydettikten sonra, çoğu zaman eserin bulunduğu kütüphaneler ve muhtevası hakkında bilgi vermektedir. On yedi bölümden oluşan katalogda yer alan ve Nevşâhî'nin büyük bir kısmını bizzat görerek kaydettiği eserler ilim dallarına göre tasnif edilmiş olup bölüm başlıkları özetle şöyledir:

1. Külliyâtlar (ansiklopedik eserler)
2. Felsefe, Mantık ve Ahlâk
3. Dinler Tarihi ve Diğer Dinler
4. İslâm İlimleri (Kur'an, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelâm, Mezhepler, Tasavvuf)
5. Beşerî İlimler (İdarî İlimler, Eğitim-Öğretim, Kültür)
6. Dil İlimleri (Lügatlar, Dil Öğretimi)
7. Tabîî İlimler (Fizik, Astronomi, Coğrafya, Botanik, Hayvancılık)
8. Garip İlimler (Cifr, Sihir)

2 Aile hakkında bilgi için bk. Ârif Nevşâhî, "Nevşâhiyye", *DİA*, XXXIII, 63-64.

3 Nevşâhî'nin bugüne kadar yayımlamış olduğu katalog ve bibliyografya çalışmaları, tahkikli neşirleri ve diğer eserleri için bk. <http://www.arifnaushahi.com> (15.01.2013).

9. Tecrübi İlimler (Tıp, Mekanik, Aşçılık, Çiftçilik, Saatçilik)
10. Sanat (Nakkaşlık, Mûsiki, Hüsn-i Hat)
11. Fars Dili ve Edebiyatı (Hikâyeler, Belâgat İlimleri, Arûz, Şuarâ Tezki-
releri, Umumi Tezkireler, Şiir Kitapları)
12. Coğrafya
13. Sefernâmeler
14. Tarihle Alâkalı İlimler (Tarihî Binalar, Arşiv Belgeleri, Para Basımı,
Mühür Yapımı, Nesebnâme Hakkındaki Kitapları)
15. Biyografiler (Ulemâ ve Evliyâ Tezkireleri)
16. Tarih (Siyer, İnan tarihi, Afgan tarihi, Rus tarihi, Çin tarihi, Arap tari-
hi vb.)
17. Konusu Bilinmeyen Kitaplar

Her bir bölüm başlığı altında yer alan eserler alfabetik olarak sıralanmış olup yazarın başka kaynaklar yoluyla ismine muttali olduğu; ancak bizzat göremediği için konusunu tespit edemediği eserler “Konusu Bilinmeyen Kitaplar” başlıklı son bölüme yerleştirilmiştir. Tanıtılan eserlerin sonundaki kısaltmalar, ilgili nüshanın hangi kütüphanede bulunduğunu göstermektedir. Meselâ “Pencâb” kısaltması eserin Lahor’daki Pencap Üniversitesi Kütüphanesi’nde, “Mûze” kısaltması da Karaçi’deki Mûze-i Millî-yi Pâkistân’da bulunduğuna işaret etmektedir. Dört ciltlik eserin sonunda indeks de bulunmaktadır.

Bu çalışma, Hint Alt Kıtası’nın tarih, edebiyat, din ve kültürüne ilgi duyanlar başta olmak üzere, bu coğrafya üzerine çalışmak isteyen araştırmacıların el altında bulundurup her zaman istifade edeceği mühim bir kaynaktır.

Necdet Tosun*

el-Belâga inde’s-Sekkâkî

Ahmed Matlûb

Bağdat: Mektebetü’n-nehda, 1964, 406 sayfa.

Arap belâgatında çığır açmış bir dilci kabul edilen Ebû Ya’kûb es-Sekkâkî (ö. 626/1229), *Miftâhu’l-ulûm* isimli meşhur eserinde, dilbilim (sarf-nahiv)

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı.